

Педагогічні умови розвитку емоційного інтелекту і формування соціально-емоційних навичок студентів в умовах воєнного часу

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на всі сфери суспільного життя, зокрема й на систему освіти. Майбутні фахівці навчаються в умовах постійного стресу, інформаційного перевантаження, загроз безпеці та психологічної нестабільності. За таких обставин особливого значення набуває формування емоційного інтелекту та соціально-емоційних навичок як важливих складових професійної компетентності.

Емоційний інтелект доцільно трактувати як інтегральну здатність людини усвідомлювати власні почуття, розуміти емоційні стани інших осіб, керувати своїми реакціями та застосовувати емоційну інформацію в процесі ухвалення рішень. Дослідники визначають його основні компоненти: самосвідомість, саморегуляція, мотивація, емпатія, соціальні навички. У воєнний період ці складові набувають особливої ваги, оскільки допомагають людині адаптуватися до невизначеності, підтримувати психічне здоров'я та ефективно діяти в складних умовах. Емоційний інтелект стає не лише особистісною характеристикою, а й необхідною умовою ефективної професійної діяльності в кризових ситуаціях [2;3].

Соціально-емоційні навички - це практично сформовані вміння, що реалізуються на основі емоційного інтелекту: здатність розпізнавати й вербалізувати емоції, ефективно комунікувати, вести переговори, конструктивно розв'язувати конфлікти, співпрацювати та відповідально обирати моделі поведінки. Соціально-емоційне навчання, своєю чергою, означає цілеспрямований педагогічний процес, у межах якого зазначені навички послідовно розвиваються та підлягають оцінюванню так само системно, як і академічні досягнення [5].

До основних компонентів соціально-емоційних навичок можна віднести: здатність до співпраці, відповідальність, критичне мислення, навички ненасильницької комунікації, вміння вирішувати конфлікти. В умовах війни ці компетентності сприяють формуванню культури взаємопідтримки, толерантності та соціальної згуртованості. Для майбутнього професіонала вони стають важливим інструментом професійної діяльності, що нададуть змогу ефективно працювати в командах, приймати рішення в стресових ситуаціях та проявляти лідерські якості [1;4]

Емоційний інтелект постає як обов'язкова передумова етичного лідерства, тоді як соціально-емоційне навчання виступає механізмом формування таких лідерів у стінах університету. Для системи вищої освіти це означає необхідність переходу від поодиноких заходів підтримки до цілісної та системної стратегії розвитку соціально-емоційних компетентностей. Зокрема,

йдеться про інтеграцію відповідних завдань у зміст професійної підготовки, а також застосування рефлексивного письма, обговорення складних кейсів і аналізу професійних ситуацій з урахуванням їхнього емоційного аспекту [3].

Отже, емоційний інтелект і соціально-емоційні навички доцільно розглядати як невід'ємну складову професійної готовності здобувача вищої освіти. Саме вони забезпечують збереження гуманістичного характеру освіти в умовах переходу від війни до миру та сприяють підтриманню студентами зв'язку із навчальним процесом, осмислюванню власного досвіду і трансформуванню його в ресурс для особистісного й професійного розвитку[3].

Наукові розвідки дали змогу визначити педагогічні умови для ефективного розвитку емоційного інтелекту:

- створення безпечного освітнього середовища (психологічна підтримка здобувачів освіти, відкритий діалог, атмосфера довіри);
- інтеграція соціально-емоційного навчання в освітній процес (використання тренінгів, рольових ігор, групових проєктів, рефлексивних вправ);
- розвиток навичок саморегуляції (практики усвідомленості, техніки подолання стресу, формування навичок емоційного самоконтролю);
- підготовка педагогів (викладачі мають володіти власною емоційною компетентністю та бути прикладом емоційної зрілості).

Практичні інструменти формування соціально - емоційних навичок: впровадження курсів із соціально-емоційного навчання; проведення психологічних тренінгів; групові обговорення та рефлексивні сесії; волонтерські та соціальні проєкти; наставництво та коучингові підходи. Особливо ефективною є діяльність, спрямована на допомогу іншим, адже вона формує емпатію та відчуття соціальної значущості.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту та формування соціально-емоційних навичок студентів в умовах воєнного часу є стратегічно важливим завданням сучасної освіти. Розвинений емоційний інтелект сприяє психологічній стійкості, професійній ефективності та соціальній відповідальності фахівців. В умовах війни емоційна компетентність стає не лише індивідуальною перевагою, а й чинником національної стійкості та відновлення суспільства.

Література

1. Качан О. А., Отравенко О. В., Омельченко С. О. Цікава фізкультура: унікальна модель соціалізації учнів у процесі фізичного виховання в Україні: навч.-метод. посіб. Полтава: вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2025. 240 с.
2. Кірсанов І. Вплив соціального та емоційного інтелекту на ефективність майбутньої діяльності фахівців соціальної сфери. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2025. № 3. С. 163 - 181.
3. Kharchenko I., Kharchenko S., Ostroha M. Developing Emotional Intelligence and Social-Emotional Skills of Future Professionals for Resilient and Adaptive Education During War and Post-War Recovery. *Education at the edge:*

resilience, recovery, and innovation in wartime Ukraine. Canada: Open Science Initiative. 2025. P. 152-183. <https://doi.org/10.31110/EduEdge-2.3>

4. Kharchenko I. I., Semenikhina O. V. Culture of professional communication and emotional intelligence: Identifying connections. Chapter in collective monograph, 2023. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-405-4-27>

5. Kabakci O. F., Owen F. K. A Study of Development of Social Emotional Learning Skills Scale. Egitim Ve Bilim –Education and Science, 2010. Vol. 35(157). P.152–166.